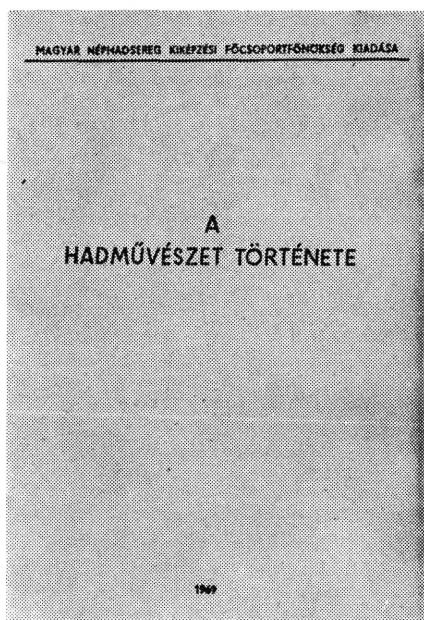

S Z E M L E

A HADMŰVÉSZET TÖRTÉNETE

(Budapest, 1969. 605 o.)

E tankönyv jellegű művet a Hadtörténelmi Intézet és Múzeum, valamint a Zrínyi Miklós Katonai Akadémia hadtörténeiseiből álló munkaközösség¹ írta és a Magyar Néphadsereg Kiképzési Főcsoportfőnöksége adta ki. Magyar

¹ A munkaközösség tagjai: Balázs József alez., Dr. Józsa Antal őrgy., Dr. Liptai Ervin ezds., Dr. Mucs Sándor alezr., Dr. Nagy Gábor ezds., Dr. Ölvedi Ignác alez., Rázsó Gyula, Dr. Százva Péter alez., Tóth Sándor alez., Váradi György alez.

szerzők tollából ez a könyv nem az első marxista hadművészet történeti összefoglalás. Az elmúlt 15 év alatt már két ízben is megjelent nagyobb terjedelemben hasonló tartalmú, de más célt szolgáló és más szükségletet kielégítő hadtörténeti munka.²

Az ismert és sokat idézett régi latin közmondás szerint: „Historie est magistra vitae” — A történelem az élet tanítómestere. Ez a mondás érvényes a hadtörténelemre is. A hadügy forradalma csak ismételt aláhúzta, milyen sok szempontból jelentős a szocialista hadtudomány egyik ágának, a hadtörténelemnek a szerepe.

Az egyetemes és magyar hadtörténelem többek közt lehetővé teszi a hadügy minden területén végbemenő változások, fejlődési folyamatok és törvényszerűségek megismerését, nagy segítséget nyújt a mai kor katonai problémáinak megoldásához. Emellett a hadtörténelem a honvédelmi nevelés fontos eszköze. A magyar nép hadtörténelmének, a hősi múltnak a bemutatásával a jelenlegi és a jövő nemzedékeit szocialista hazafiságra és internacionalizmusra neveljük.

A hadtörténeti ismeretek jelentős szerepet játszanak a különböző katonai tanintézetek oktatásában, a tisztek gondolkodásmódjának és látókörének fejlesztésében. A hadtörténeti ismeretek a katonai műveltség egyik nélkülözhetet-

² Lásd Hadtörténelem. Jegyzet a Honvéd Akadémia számára. I—III. köt. Budapest, Hadtörténelmi Intézet, 1954—1955.; Az egyetemes és a magyar hadművészet története. Rövid összefoglalás I—III. köt. Budapest, Zrínyi Katonai Kiadó, 1959—1961.

len alkotóeleme, melynek jelentőségét ma minden hadsereg vezető szerve ismer.

A *hadművészet története* olyan égető katonai igényt elégít ki, mely a hadművészet több évezredes története iránt érdeklődők körében már évek óta megnyilvánult. A könyv elsősorban a katonai főiskolák hallgatói, a tisztikar és a háborúk, a fegyveres erők fejlődésének és vezetésének történelmi kérdései iránt érdeklődő tagjai számára készült. A jól sikerült kiadvány terjedelmi korlátainál fogva, a teljesség igénye nélkül a hadművészet évezredek átölelő történetének csupán a legfőbb irányával és áramlataival foglalkozik. Az elmúlt korok katonai eseményei közül is csak egy-egy, a hadművészet adott korszakának fejlettségi fokát jellemző, tipikus példát emel ki.

A szerzőknek sikerült kerek szerkezetet és helyes arányokat kialakítaniuk, amely elősegítette fő célkitűzésük megvalósítását.

A munka bevezetőből, négy részből és 14 mellékletből áll.

A bevezetőben (11. o.) ismertetik a marxizmus—leninizmus tanítását a háborúról és a hadseregről. Leszögeznek, hogy a háborúnak, mint társadalmi jelenségnek okaira, sajátosságaira a történelemben először a marxizmus adott tudományos magyarázatot. A háborúkkal szinte egyidejű azt a törekvés, hogy az emberek tudományosan megismerjék a fegyveres küzdelem törvényeit, s a győzelem érdekében alkalmazzák azokat. Így megszületett minden kornak a maga hadtudománya.

Mint minden kor hadtudománya, a szocialista hadtudomány is nagy figyelmet szentel az elmúlt háborúk tanulmányozásának. Különösen egyik ága, a hadtörténelem vizsgálja sokoldalúan a fegyveres küzdelem történetét. A hadtörténelem egyik legfontosabb alkotórésze a hadművészet története, amely a hadászat, a hadművelési művészet és a harcászat fejlődésének a kérdéseivel foglalkozik. A szerzők megállapítják, hogy a termelés módja mellett a hadművészet fejlődésének irányát és tempóját különböző objektív és szubjektív tényezők is befolyásolják. A hadművészet történetének marxista felfogása megköveteli, hogy a hadművészet fejlődését befolyásoló valamennyi tényezőt, dialektikus kölcsönhatásban vizsgáljunk meg. Ezt az elvet követve adnak

rövid áttekintést a szerzők az egyetemes és magyar hadművészet történetéről.

Az első részben (13—49. o.) az ókori társadalmak háborúit és hadseregeit mutatják be. E hatalmas anyagból kiemelik és részletesebben vizsgálják az ókori Kelet, a görög és a római hadművészetet. Jól sikerültek a klasszikus csaták — marathoni, orgimuszi, leuktrai, cannaei stb. — leírása, Nagy Sándor hadművészetének ábrázolása és az ókori hadtudományi irodalom vázlatos bemutatása.

A második részben (50—120. o.) a szerzők elemzik a hadviselést és hadművészetet a feudalizmus korában. Ebben a részben már az egyetemes hadművészet irányzatának és történetének áttekintése mellett a szerzői kollektíva tudatos törekvése a magyar hadművészet fejlődéstörténetének, leglényesebb jellemzőinek ismertetése. Az olvasó világos képet kap a magyarok hadművészetéről a honfoglalástól a II. Rákóczi Ferenc vezette szabadságharc vereségéig.

A munka harmadik részében (121—278. o.) a burzsoá hadművészet kialakulását és fejlődését a francia polgári forradalomtól a Nagy Októberi Szocialista Forradalomig mutatják be. Vázolják a hadügy fejlődését a francia köztársaságban és a napóleoni háborúban. Tények sorát idézve bizonyítják, hogy a francia polgári forradalom a hadsereg-szervezés, a hadászat és harcászat terén is újat, forradalmi adott. Helyes értékelését adják Napoleon hadvezéri tevékenységének. A szerzők részletesebben foglalkoznak az 1948—49-es magyar forradalom és szabadságharc hadművészetével, valamint az első világháborúval.

A hadtörténelem kollektíva, a mű harmadik részében összefoglalja a marxista katonai elmélet keletkezésének körülményeit és jelentőségét Rámutat, hogy Marx és Engels tudományos tevékenysége a hadtudományban is döntő fordulatot hozott. Sokszor kerültek szembe katonai problémákkal, s ezeknek mindig nagy jelentőséget tulajdonítottak. A klasszikusok közül elsősorban Engels foglalkozott katonai kérdésekkel. Tudományos munkásságának legnagyobb hányadát hadtörténelmi, hadművészeti, hadseregszervezési tárgyú cikkei, tanulmányai teszik ki.

A szerzők a könyv negyedik részében (279—605. o.), több mint háromszáz ol-

dalon keresztül foglalkoznak a szocialista hadművészet kialakulásával és fejlődésével, a burzsoá hadművészettel a kapitalizmus általános válságának időszakában. Ennek során bemutatják a szovjet fegyveres erők hadművészetét a polgárháború és az intervenció éveiben. Részletesen ismertetik a Magyar Tanácsköztársaság honvédó háborúját. Vázolják a burzsoá hadtudomány és hadművészet helyzetét a két világháború között. Rövid összefoglalását adják a szovjet hadtudomány és a Vörös Hadsereg fejlődésének a polgárháború befejezésétől a második világháborúig. Kitérő ábrázolását és sokoldalú elemzését adják a második világháború öt szaka-

szának (418—582. o.). A szerzők röviden vázolják a hadművészet fejlődésének főbb vonásait is a második világháború után. Sajnos a terjedelmi korlátok nem engedték meg az elmúlt negyedszázad háborúinak hadművészeti elemzését.

A *hadművészet története* című tankönyvet nagyon szemléletesé teszik a bőven alkalmazott és jól sikerült illusztrációk. Az apró hiányosságok közül csak egyet említenék, amely a könyv kezelhetőségét nehezíti, azt, hogy nincs tartalomjegyzéke. A könyv egészéről elmondhatjuk, hogy a hadtörténeti munkaközösség ezen alkotásával jól szolgálja a katonai oktatást és a honvédelmi nevelést.

Ács Tibor